

Bukkejagt var en sport forbeholdt konge og adel, og der var hårde straffe forbundet med krybskytteri. Træsnit af B. Rosenstand med titlen »Krybskytten« til Chr. Richardt og G. Rode: En Billedbog, 1868.

og hinder, hvorover bønderne har måttet vogte deres korn om sommeren« (20).

For landmændene i egnen omkring de store Frederiksborg-skove var kronvildtet en sådan plage, at drenge om natten holdt vagt ved sædmarkerne og skræmte dyrene ved at afbrænde små bunker ukrudt anbragt på en flad sten (21). Nogle høje nord og øst for Engesvang ved Silkeborg blev kaldt Vagthøjene; når kronhjørte og rådyr »brød ind over en bymark kunne de på en eneste nat ødelægge det meste af kornet, og derfor havde man markmanden, som holdt vagt om natten, fra de nævnte høje kunne han overse en stor del af markerne« (22). Dådyrene på Tåsinge »plejer at være meget fede og anses af mange for det fortrinligste vildt« (1823; 23), forhen havde øen 2-300 dådyr, som skambed pileplantninger og unge frugttræer, man kunne for dem ikke dyrke raps på marker op til skovene (24).

Klagerne over hjortenes ødelæggelser blev efterhånden så mange og alvorlige, at det ved kgl. resolution 1799 omsider blev besluttet at bortskyde alt kronvildt i de fri vildtbaner, d.v.s. udenfor Jæ-

gersborg Dyrehave, hvorfra hoffets forbrug fra nu af skulle dækkes (25). På Bornholm fandtes der 1745 stadig cirka et hundrede kronstyr, men bestanden blev hurtigt decimeret, og det sidste eksemplar skal 1785 være skudt på Hjortebanken i Bodilsker sogn (15), siden er råvildt ført til øen.

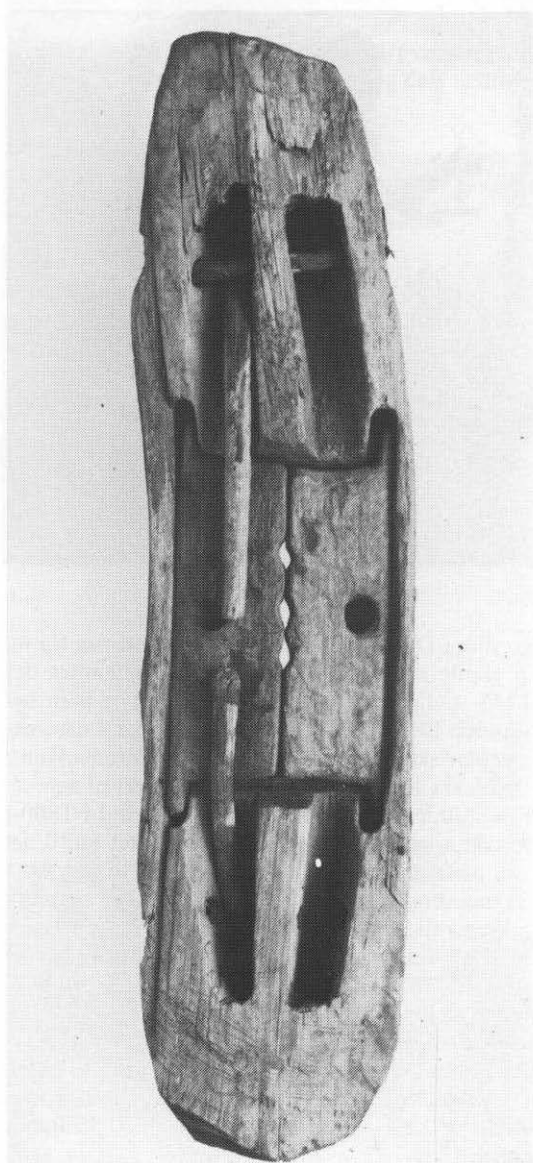
Fra slutningen af 1700-t og til langt ind i 1800-t fortsatte nedskydningen af hjortevildtet indtil det var næsten udryddet som skadedyr. En præst i Skanderborg amt fik 1815 tabet på en rugmark takseret til 22 tdr. korn foruden skader på havre og boghvede, i Salten havde en mand o. 1830 fået over 60.000 unge nåletræer ødelagt af hjortebid i løbet af tre år, fra Præstø amt oplyses 1839, at vildtet feder sig på vintersæd, ærter og raps (17).

På Lolland-Falster forsvandt kronhjorten lige efter 1800 (26), den sidste fritlevende i Farrisskoven SJylland skal være nedlagt 1840 (27), Sjællands sidste 1854 i Gribskov, Vendsyssels sidste i 1860 og den sidste på Fyn nedlagdes 1872 (25). Kun fordi den blev fredet på nogle østjyske godser blev den ikke totalt udryddet. I slutningen af 1800-t fandtes der næppe flere end 1.000-1.200 kronstyr i Jylland. Frijsenborg-skovens store bestand blev skudt væk i slutningen af 1920'erne fordi den gjorde skade på skovbrugets nyplantninger (28).

Kronvildtets antal skønnes o. 1915 at være 3.000 (29). På Bregentved blev 1910-18 årlig fældet gennemsnitlig 429 stk. råvildt (30). Nu skydes årligt

Overfor: Et stort jagtselskab er ved at gøre klar til parforcejagt i Dyrehaven. Bygningen i baggrunden er det kongelige jagtslot Eremitagen, hvorfra de fyrstelige deltagere er på vej ned ad trapperne. Maleri af Otto Bache, 1882.

Fælde til hjortevildt brugt allerede i bronzealderen. Fælden af egetræ er fotograferet nedefra, så udløsermekanismen og klapperne tydeligt ses. Foto: Dansk Folkemuseum, Brede.

ca. 15.000 rådyr og 600-700 kronedyr (31), antallet af dådyr anslås til 4.000, 1968-69 blev skudt 2.600, 1974-75 1.700.

LITTERATUR: (1) 476 1960,32; (2) 636 22; 902 1904,263; 172 365f,385; 151 10,241-49; (3) 464g 3,340; (4) 275 101; (5) 780 121-25; (6) 645 243;

(7) 474 14,543; (8) 883b 64; (9) 600 10/11 1923; (10) 869 3,73; 296 2,23; (11) 127 1,87; (12) 869 3, 72f; (13) 54 116; (14) Tidsskr. f. Landøkonomi 1959,33f; (15) 87 22/11 1980; (16) 883b 251; (17) 127 2,121,123; (18) 883b 145; (19) 155 5,323; (20) 693c 4,32; (21) 165 19,1925,74f; (22) 464f 5,49; (23) 536 78; (24) 307 174; (25) 102b 104; (26) 419 10; (27) 248b 1,467; (28) 304d 29; 102b 104; (29) 756 5,580; (30) 72b 17 sml. 35,50f; (31) 191 98; 102b 57.

ADFÆRD, VARSLER

Omkring 1. september begynder hjorten at blive brunstig – tøver den med det kommer vinteren sent. »Når hjorten er i sin rasende lyst, da brøler og vræler han så højt, at man kan høre ham langvejs, og skyer eller ræddes da ikke hverken for folk eller hunde, hvorfor han i den tid ikke er god at møde« (1648; 1). En gammel jæggerregel sagde, at »som hjorten går i brunst vil den også gå ud deraf«; det betød, at klart vejr i begyndelsen af september lovede et klart høstvejr (2). Jægere mente, at hjorten fælder sine takker når den har ædt af den nye rug (1863; 3).

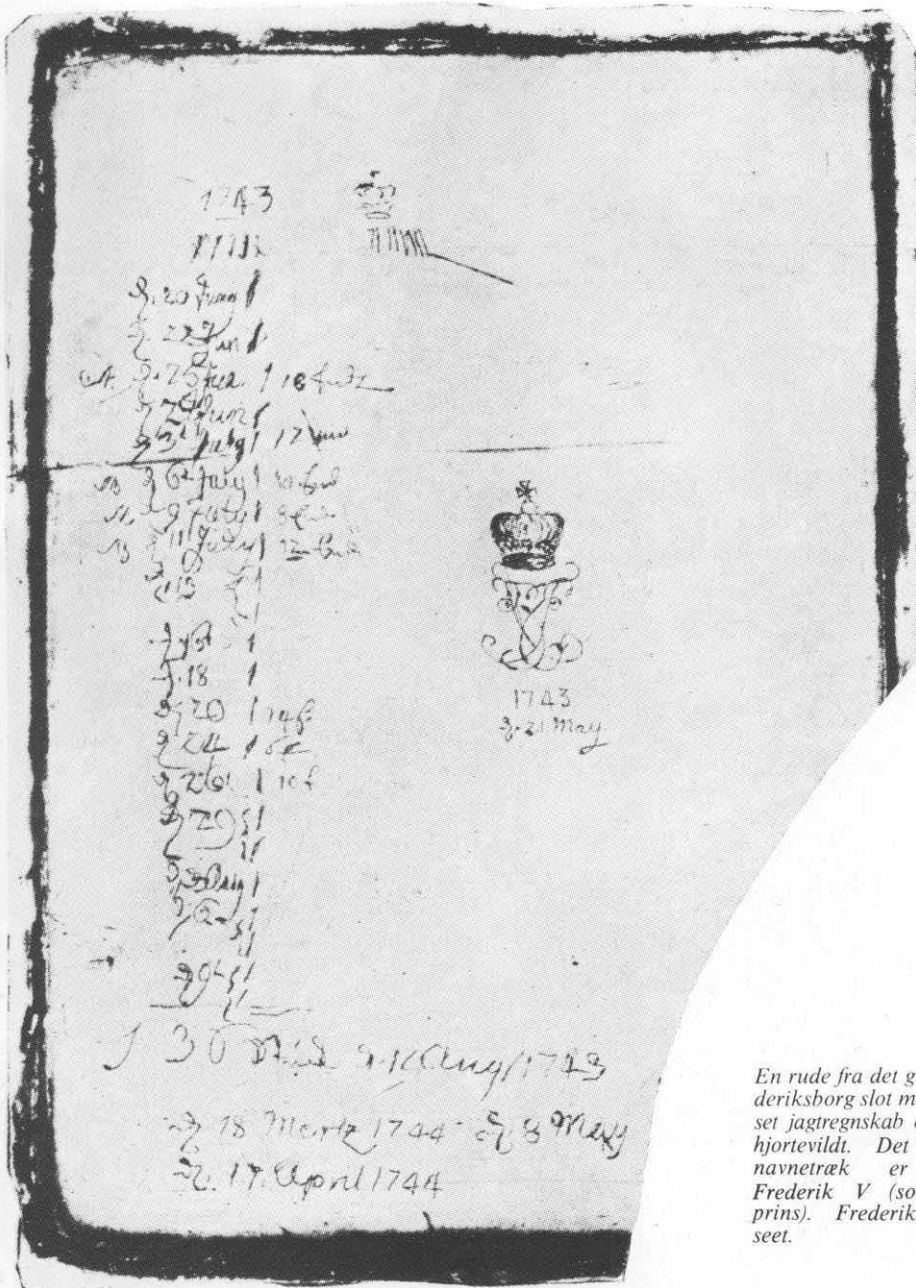
Det skal i januar altid tø så meget, at hjorten kan drikke af en agerfure (Sjælland; 4).

Hjorten skal kunne blive langt over 100 år gammel. »Det er bekendt, at for ikke så lang tid siden, i kong Christian den Fjerdes dage, blev en stor og svær hjort fanget i jægerens snarer, og da de flåede den var dens hals indenfor skindet omgivet med en guldkæde, meget gammel, med indskriften Fred mig, Frode [Fredegod] fred[ede] mig« (5); kongen lod dyret udstoppe, og det skal have været at se på Kunstammeret (6). »Man tror, at dådyret oprindeligt har hjemme i Danmark, derfra er det bragt til England« (1802; 7).

LITTERATUR: (1) 919 181; (2) Dansk Folkekalender for 1842,24; Danske Minerva 1816,405; (3) 749 125f; (4) 464f tb. 1,81; (5) 940b 23f; 693 XII (1688); 847 1,163f (1819); (6) 464g ny rk. 4, 12; (7) 418 118f.

SAGN, EVENTYR

Nogle hjorte kom en streng vinter fra Fyn til Snoghøj, og en mand fra Erritsø skød en af dem. Men idet han ville give den fangst rejste den sig og fo'r afsted med manden ridende på dens ryg. De passerede en af hans bekendte, som råbte »men Kristian dog, hvorhen?« hvortil han svarede »ja, det må pokker og hjorten vide!« Hjorten forblødte og faldt, men længe efter brugte man talemåden »den gale ridetur« eller »komme op at ride på et halt øg« (1). St. St. Blicher har formentlig hørt

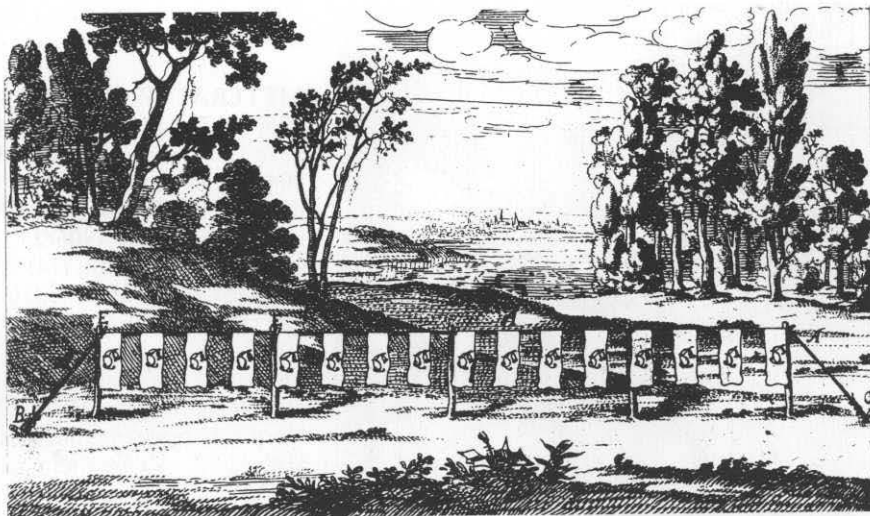
En rude fra det gamle Frederiksborg slot med indridset jagtregnskab over skudt hjortevildt. Det kronede navnetræk er måske Frederik V (som kronprins). Frederiksborgmuseet.

historien og benytter den i novellen Røverstuen (1827). En krybskytte i Rødding skov ved København kom også op at ride på en hjort og klamrede sig til dens takker indtil han fik den stukket ihjel (2). Da Frederik V 1746 besøgte Møn fik han af færgemanden i Grønsund foræret en hest med hjorte-

takker – »avlet af en hjort på en af hans hopper«, desværre døde dyret før kongen kom til København (3). Klintekorset på Møns klint mindes en jæger, der til hest forfulgte en hjort og ikke nåede at standse da dyret sprang ud over klinten (4). I et sagn fra Flensborg ruller to vilde hjorte en skipper i en pigtønde (5).

De såkaldte jagtlapper var smukt dekorerede flag, hvormed man standsede vildtet, når klapperne drev det op imod det »indlappede« område. Kobberstik fra J. Tüntzer: Der Dianen hohe und niedere Jagdgeheimnisse, 1686.

Om oprindelsen til stednavnet Hjortespring (konstrueret 1673) fortæller sagnet: kongen inddrog en landsby på Erimitagesletten under kronen; bønderne skulle jage en hjort ud af Hareskoven, og så stort et stykke jord de kunne få den til at omkrede før den igen løb ind i skoven fik de overdraget (5a).

En kilde i Slesvig by tørrede engang ud, og der var ingen anden vidt og bredt. En jæger fik øje på en hjort med gyldent gevir og lagde an på den, men fik medlidenhed med det smukke dyr. Hjorten forsvandt, og næste morgen lå dens gyldne takker ved brønden. For dem fik indbyggerne så mange penge, at de kunne grave en brønd, som altid gav rigeligt af det bedste vand, og brønden blev kaldt Horn- eller Hjortebrønden (6).

I en gård i Vorladegård sogn ved Mossø hang på loftet nogle rådyr, som ikke måtte fjernes, tog man dem ned begyndte det at spøge (7) sml. s. 215. Hvis man i Rold skov så en råbuk æde ved en bestemt lille fugtig skoveng fo'r man vild og kunne ikke finde hjem den dag (8) sml. nedenfor.

Fire mænd var på jagt og skød en goldhind, natten efter gravede de efter en skat i en høj på Hårup mark ved Århus og fandt en kobberkedel. Den var meget tung, og mens de forsøgte at få den op sagde en af mændene »havde vi goldhinden ovenpå kunne vi ikke have løftet den«. Men da en skat skal hæves stiltiende forsvandt den for stedse (9).

En af Wedellsborgs ejere og hans frue blev efter deres død set ved midnat som to rådyr; de stod tæt op ad køkkenets arne og varmede sig, men flygtede da nogen kom til (10). Om en gammel kone i SSjælland sagde man, at hun hver midnat forvandlede til en hvid hind (11). Om natten gik en hvid hind ved Sorø og prøvede altid på at komme over søen til Hjortenæs; der var vistnok knyttet historien om en ung pige til hjorten (12). I Vemmetofte Strandskov spøjte en trebenet hjort. Et menneske, der stod i ledtog med fanden, slog sin broder ihjel, hvorefter fanden skabte ham om

Overfor: Brølende kronhjort. BIOFOTO/Arthur Christensen. Til højre: Vildtbanepæl ved Ulkerup skov, Ods herred. Sådanne pæle markerede grænserne for kongens og herremændenes jagtområde. Foto: Dansk Folkemuseum, Brede.